

EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

PRVI ODJEL

PREDMET GETOŠ-MAGDIĆ protiv HRVATSKE

(Zahtjev br. 56305/08)

PRESUDA

STRASBOURG

2. prosinac 2010.

Ova će presuda postati konačnom pod okolnostima utvrđenim u članku 44. stavku 2. Konvencije. Može biti podvrgnuta uredničkim izmjenama.

U predmetu Getoš-Magdić protiv Hrvatske,

Europski sud za ljudska prava (Prvi odjel) zasjedajući u vijeću u sastavu:

g. Christos Rozakis, *predsjednik*,

gđa Nina Vajić,

g. Anatoly Kovler,

gđa Elisabeth Steiner,

g. Khanlar Hajiyev,

g. Giorgio Malinverni,

g. George Nicolaou, *suci*,

i g. André Wampach, *zamjenik tajnika Odjela*,

nakon vijećanja zatvorenog za javnost 9. studenog 2010. godine,

donosi sljedeću presudu koja je usvojena ovog posljednjeg datuma:

POSTUPAK

1. Postupak u ovome predmetu pokrenut je na temelju zahtjeva (br. 56305/08) protiv Republike Hrvatske što ga je 27. listopada 2008. godine hrvatska državljanka gđa Gordana Getoš-Magdić ("podnositeljica zahtjeva") podnijela Sudu na temelju članka 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda ("Konvencija").

2. Podnositeljicu zahtjeva, kojoj je odobrena pravna pomoć, zastupala je gđa J. Rinceanu, odvjetnica iz Freiburga i njena sestra, gđa A. M. Getoš. Hrvatsku vladu ("Vlada") zastupala je njena zastupnica gđa Š. Stažnik.

3. Podnositeljica zahtjeva navodi da je povrijeđeno njeno pravo da bude puštena na slobodu do suđenja, da razlozi za produljenje pritvora na koje su se pozivali domaći sudovi nisu bili odgovarajući i dostatni tijekom cijelog trajanja pritvora i da u postupku za preispitivanje zakonitosti njenoga pritvora nisu poštovani zahtjevi iz članka 5., stavka 4. Konvencije.

4. Sud je odlukom od 24. lipnja 2010. godine utvrdio da je zahtjev djelomično dopušten.

5. Podnositeljica zahtjeva je podnijela daljnje pisano očitovanje (Pravilo 59., stavak 1.) o osnovanosti. Vijeće je nakon konzultacija sa strankama odlučilo da nije potrebno održati ročište o osnovanosti (Pravilo 59., stavak 3. *in fine*).

ČINJENICE**I. OKOLNOSTI PREDMETA**

6. Podnositeljica zahtjeva rođena je 1968. godine i živi u Osijeku.

A. Pozadina predmeta

7. Godine 1991. i 1992. osječka policija izvijestila je da je na raznim lokacijama u Osijeku pronađen jedan broj leševa na kojima su bili vidljivi znaci da su žrtve bile ubijene. U neko doba 2001. godine policija je, na zahtjev državnog odvjetnika, započela izvide navoda da je tijekom 1991. i 1992. godine jedan broj civila bio mučen i ubijen u Osijeku, Hrvatska. Policija je obavila razgovore s velikim brojem pojedinaca koji su imali saznanja o tim događajima. Sastavljen je opsežan spis predmeta, a izvidi su doveli do identifikacije predmnijevanih počinitelja, od kojih je jedan bila i podnositeljica zahtjeva.

8. Poslije podne dana 18. listopada 2006. godine u oko 20:00 sati podnositeljica zahtjeva je u pratnji svoga oca došla u PU osječko-baranjsku, odgovorivši na telefonski poziv ravnatelja osječke policije da dođe na obavijesni razgovor u vezi sa sumnjom da je počinila ratne zločine protiv civilnog stanovništva. Podnositeljicu zahtjeva su ispitivali do rano u jutro dana 21. listopada 2006. godine.

B. Kazneni postupak protiv podnositeljice zahtjeva

1. Istraga

9. Dana 20. listopada 2006. godine PU osječko-baranjska podnijela je kaznenu prijavu protiv pet osoba, uključujući i podnositeljicu zahtjeva, navodeći kako postoji osnovana sumnja da su tijekom 1991. i 1992. godine počinili ratne zločine protiv civilnog stanovništva.

10. Dana 21. listopada 2006. godine istražni sudac saslušao je pet osumnjičenika.

11. Dana 22. listopada 2006. godine istražni sudac Županijskog suda u Osijeku otvorio je istragu u odnosu na podnositeljicu zahtjeva i pet drugih osumnjičenika u vezi sa sumnjom o ratnim zločinima protiv civilnog stanovništva 1991. i 1992. godine u Osijeku. Nekoliko okrivljenika podnijelo je žalbu protiv odluke kojom je naložena istraga. Izvanraspravno vijeće Županijskog suda u Osijeku odbilo je žalbe dana 2. studenog 2006. godine.

12. Dana 3. i 13. studenog 2006. godine druge dvije istrage u odnosu na dva daljnja osumnjičenika spojene su s istragom koja se ticala podnositeljice zahtjeva.

13. Dana 3. i 6. studenog 2006. godine istražni sudac Županijskog suda u Osijeku saslušao je šest svjedoka. Dana 13. studenog 2006. godine istražni sudac ispitao je podnositeljicu zahtjeva. Budući joj je odvjetnica uskratila daljnje usluge, sudac je podnositeljici zahtjeva imenovao novu odvjetnicu.

14. Dana 24., 27., 29. i 30. studenog i 1. prosinca 2006. godine istražni sudac saslušao je dvadeset svjedoka.

15. Dana 4. prosinca 2006. godine podnositeljica zahtjeva si je pronašla novog odvjetnika.

16. Dana 5. prosinca 2006. godine istražni sudac je naložio ekshumaciju dva neidentificirana leša radi DNK analize.

17. Dana 7. prosinca 2006. godine istražni je sudac saslušao četiri svjedoka. Dana 11. prosinca 2006. godine saslušao je dva vještaka medicinske struke i šest svjedoka. Dana 12., 13. i 14. prosinca saslušao je osamnaest svjedoka. Dana 15. prosinca 2006. godine sudac je naložio provođenje sudsko medicinskog vještačenja. Istoga je dana saslušao iskaze daljnjih šest svjedoka. Dana 18. prosinca 2006. godine vještak sudske medicine dostavio je svoj nalaz i mišljenje. Istoga je dana istražni sudac saslušao iskaze šest svjedoka, a dana 20. prosinca 2006. godine još jednog svjedoka. Dana 21. listopada 2006. godine sudac je saslušao vještaka sudske medicine. Dana 22. prosinca 2006. godine obavljena je ekshumacija dva leša.

18. Dana 28. prosinca 2006. godine sudac je saslušao podnositeljicu zahtjeva.

19. Dana 5. siječnja 2007. godine vještaci medicinske struke dostavili su svoj nalaz i mišljenje o DNK analizi dva ekshumirana leša.

20. Dana 12., 17., 22. i 30. siječnja i 1. veljače 2007. godine istražni je sudac saslušao daljnjih osamnaest svjedoka. Dana 5. veljače 2007. godine sudac je održao konzultacije s braniteljima svih okrivljenika. Dana 7. i 8. veljače 2007. godine sudac je saslušao trinaest svjedoka a 9. veljače dva okrivljenika. Dana 14. veljače 2007. godine sudac je saslušao šest svjedoka. Dana 15. veljače 2007. godine saslušao je vještaka medicinske struke. Dana 22., 23. i 27. veljače i 1., 5. i 7. ožujka 2007. godine sudac je saslušao jednog okrivljenika i dvadeset tri svjedoka. Dana 22., 27. i 29. ožujka i 2. i 3. travnja 2007. godine sudac je saslušao dva okrivljenika i šesnaest svjedoka.

2. Suđenje u kaznenom postupku

21. Dana 16. travnja 2007. godine podnositeljica zahtjeva i šest drugih okrivljenika optuženi su pred Županijskim sudom u Osijeku za ratne zločine protiv civilnog stanovništva, a što predstavlja kazneno djelo iz članka 120. hrvatskog Kaznenog zakona. Podnositeljica zahtjeva je optužena za nezakonita uhićenja, mučenje i likvidaciju jednog broja civila.

22. Između 20. i 30. travnja 2007. godine svi okrivljenici uložili su prigovor protiv optužnice. Izvanraspravno vijeće Županijskog suda u Osijeku odbilo je sve prigovore dana 22. svibnja 2007. godine, te je optužnica postala pravomoćna.

23. Dana 29. svibnja 2007. godine Vrhovni sud je prenio nadležnost na Županijski sud u Zagrebu i postupak je nastavljen pred tim sudom.

24. Dana 26. lipnja 2007. godine odvjetnica podnositeljice zahtjeva obavijestila je Županijski sud u Zagrebu da ona više ne zastupa podnositeljicu zahtjeva.

25. Na ročištima održanima pred Županijskim sudom u Zagrebu dana 15., 17. i 18. listopada i 5. studenog 2007. godine stranke su dale svoje dokazne prijedloge, primjedbe na dokazne prijedloge protivnika i sud je odlučio koji će se od dokaznih prijedloga prihvatiti. Na ročištima dana 3., 4., 5., 7., 14., i 20. prosinca 2007. godine i 7. i 8. siječnja 2008. godine saslušano je sedam okrivljenika.

26. Dana 11. siječnja 2008. godine Županijski sud je naručio nalaz i mišljenje grafološkog vještaka. Nalaz i mišljenje su dostavljeni 17. siječnja 2008. godine.

27. Na ročištima dana 21., 22. i 23. siječnja 2008. godine saslušano je pet svjedoka.

28. Dana 25. siječnja 2008. godine Županijski sud je obavio očevid kuće u Dubrovačkoj ulici u Osijeku.

29. Na ročištima dana 31. siječnja i 1. veljače 2008. godine saslušana su dva svjedoka i grafološki vještak. Dana 6. veljače 2008. godine Županijski sud je naručio dodatni nalaz i mišljenje od istoga vještaka. Nalaz i mišljenje su dostavljeni dana 11. veljače 2008. godine.

30. Na ročištima dana 13., 14., 15., 18. i 25. veljače, 13., 14., 20. i 25. ožujka, 24. travnja, 12., 13., 14., 28., 29. i 30. svibnja, 3., 4., 9., 10., 11., 16., 17., 18. i 23. srpnja, 2., 3., 4., 7., 8., 14. i 15. srpnja, 29. kolovoza, 1. i 2. rujna 2008., saslušano je trideset devet svjedoka, te vještaci grafološke i medicinske struke.

31. Dana 17. rujna 2008. godine podnositeljica zahtjeva je puštena iz pritvora, ali se suđenje u kaznenom postupku nastavilo. Županijski sud u Zagrebu donio je presudu dana 7. svibnja 2009. godine. Utvrđeno je da je podnositeljica zahtjeva kriva za počinjenje kaznenih djela protiv civilnog stanovništva te je osuđena na sedam godina zatvora. Svi okrivljenici uložili su žalbe i sada je u tijeku postupak povodom tih žalbi pred Vrhovnim sudom.

C. Odluke koje se odnose na pritvor podnositeljice zahtjeva

32. Dana 19. listopada 2006. godine u 1:30 sati policija je formalno uhitila podnositeljicu zahtjeva koja je već bila u prostorijama policijske stanice od 20:00 sati dana 18. listopada 2006. godine, te je zadržana kod policije u trajanju od dvadeset četiri sata, na temelju članka 97. Zakona o kaznenom postupku.

33. Dana 19. listopada 2006. godine, istražni je sudac Županijskog suda u Osijeku naložio da njeno zadržavanje kod policije bude produljeno za daljnja dvadeset četiri sata, do 1:30 sati dana 21. listopada 2006. godine, na

temelju članka 98., stavka 1. Zakona o kaznenom postupku. Mjerodavni dio odluke glasi kako slijedi:

“U podnesku... od 19. listopada 2006 PU osječko-baranjska Sektor kriminalne policije, izvijestila je ovog istražnog suca da se provodi obrada nad osumnjičenom Gordanom Getoš-Magdić zbog kaznenog djela iz čl. 120. st. 1. OKZ RH počinjenog na području grada Osijeka tijekom 1991. i 1992.

Oni navode da je dana 19. listopada 2006. godine u 1,30 sati uhićena Gordana Getoš-Magdić zbog osnovane sumnje da je počinila navedeno kazneno djelo te da je... još pripadnika [vojne] postrojbe kojima je zapovjedala, privedeno; [Oni] su iskazivali o novim relevantnim činjenicama i indicijama, koje dodatno potvrđuju osnovne sumnje da je Gordana Getoš-Magdić počinila gore navedeno kazneno djelo; u tijeku je bila identifikacija drugih pripadnika postrojbe, kao što je bila i identifikacija ubijenih osoba za koje nije utvrđen identitet, a za što nisu dostatna prvobitna 24 sata od uhićenja. Stoga, predlažu da zadržavanje u policiji bude produženo.

Prijedlog je osnovan.

Iz dokumenata ovosudnog spis Kio-170/06, a u kojem se nalazi policijski spis...vidljivo je da osnove sumnje da je Gordana Getoš-Magdić počinila kazneno djelo koje joj se stavlja na teret proizlazi iz obrane M.S. ...

Kako je kriminalistička obrada provedena radi utvrđivanja identiteta ostalih članova [vojne] postrojbe kojom je zapovjedala Gordana Getoš-Magdić i kako je privedeno još nekoliko pripadnika ove postrojbe i u tijeku su obavijesni razgovori s njima, i kako je nužno identificirati oštećenike...notorno je da prvobitna 24 sata od uhićenja nisu dostatna za navedene radnje i da se dodatnih 24 sata zadržavanja kod policije ukazuju nužnim i dostatnim radi prikupljanja [dodatnih] podataka o dokazima. U odnosu na osumnjičenicu Gordanu Getoš-Magdić, pritvorski osnovi iz čl. 102. st. 1. toč. 2. Zakona o kaznenom postupku, za sada egzistiraju, zbog toga što postoji osnovana sumnja da bi, u cilju svoje eksculpacije, ona mogla ometati kazneni postupak utjecanjem na svjedoke. Pritvorski osnov ujedno egzistira i po čl. 102. st. 1. toč. 4. Zakona o kaznenom postupku, budući se radi o kaznenom djelu [za koje je osumnjičena] iz kataloga kaznenih djela obuhvaćenih čl. 181. Zakona o kaznenom postupku, odnosno o kaznenom djelu iz glave XIII. Kaznenog zakona, za koje je zapriječena kazna zatvora u trajanju od 20 godina. S obzirom da se radi o [optužbe uključuju navode o] likvidacijama vatrenim oružjem nakon kojih su tijela bacana u Dravu, dakle kako se radi o klasičnim egzekucijama, ovaj sud smatra da ti [faktor] predstavljaju teške okolnosti djela, koje povlače neophodnost pritvorske mjere...”

34. Dana 21. listopada 2006. godine u 1:00 sat istražni sudac Županijskog suda u Osijeku je pozivajući se na članak 98. Zakona o kaznenom postupku, naložio produljenje zadržavanja podnositeljice zahtjeva u policiji za četrdeset osam sati, do 23. listopada 2006. godine u 1:00 sati.

35. Dana 22. listopada 2006. godine istražni sudac Županijskog suda u Osijeku naredio je da podnositeljica zahtjeva i četiri druga osumnjičenika budu zadržani u pritvoru daljnjih mjesec dana, do 1:30 sati dana 19. studenog 2006. godine. Mjerodavni dio odluke glasi kako slijedi:

“Kako je tijekom istrage potrebno ispitati veliki broj svjedoka poimenice naznačenih u zahtjevu za provođenje istrage, od kojih je određeni broj pripadnika Hrvatske

vojske, odnosno suboraca okrivljenika, za ovaj sud egzistira osnovana sumnja da bi okrivljenici, boravkom na slobodi ometali kazneni postupak utjecanjem na ove svjedoke a čime su ispunjeni uvjeti za pritvorskom mjerom iz čl. 102. st. 1 t. 2 Zakona o kaznenom postupku.

Nadalje, kako su I-V okrivljenici osnovano sumnjivi da su počinili kazneno djelo iz čl. 120. st. 1. OKZ RH a za koje je zapriječena kazna zatvora u trajanju od 20 godina i to na način da su određene osobe srpske narodnosti protupravno lišavale slobode, protupravno ih ispitivali i zlostavljali, nakon čega su im vezali ruke i usta sa samoljepljivim trakama i pojedine od njih odvodili na obalu rijeke Drave, gdje su bili lišavani života vatrenim oružjem te bacani u rijeku Dravu. Dakle, kako se radi o klasičnim egzekucijama, za ovaj sud su to osobito teške okolnosti djela koje za sobom povlače neophodnost pritvorske mjere...”

36. Dana 22. listopada 2006. godine podnositeljica zahtjeva premještena je u Zatvor u Zagrebu. Postupak je nastavljen pred Županijskim sudom u Osijeku, udaljenom oko tri stotina kilometara.

37. Dana 25. listopada 2006. godine podnositeljica zahtjeva podnijela je žalbu protiv odluke od 22. listopada 2006. godine kojom je određen njen pritvor. Tvrdila je da je surađivala s istražnim tijelima i priznala da je počinila djela za koja se tereti, i da se stoga ista svrha mogla postići drugim mjerama kao što je kućni pritvor, jamčevina ili preventivne mjere. Nadalje, bila je spremna predati svoju putovnicu. Nadalje je naglasila svoju mladu dob i to da je majka maloljetnog djeteta koje, zbog svoje dobi i zdravlja, ima stalnu potrebu za nazočnošću majke, i da je ona, podnositeljica zahtjeva, pridonosila uzdržavanju svoje obitelji.

38. Dana 31. listopada 2006. godine izvanraspravno vijeće Županijskog suda u Osijeku odbilo je žalbu. Mjerodavni dio odluke glasi:

“Protivno navodima u žalbama okrivljenika, istražni sudac je ispravno ocijenio da postoje zakonske osnove za primjenu pritvora protiv okrivljenika, propisane u čl. 102. st. 1. toč. 2. i 4. Zakona o kaznenom postupku.

Postoji osnovana sumnja da su okrivljenici počinili kazneno djelo protiv čovječnosti i međunarodnog prava, to jest ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz čl. 120. st. 1. OKZ RH. Rješenjem istražnog suca...od 22. listopada 2006. provodi se istraga protiv navedenih okrivljenika, zbog osnovane sumnje da su u razdoblju od sredine listopada pa do kraja prosinca 1991. g. u Osijeku, tijekom obrane grada od zajedničke agresije J[ugoslavenske] N[arodne] A[rmije] i pobunjenog djela lokalnog srpskog stanovništva na ustavnopravni poredak Republike Hrvatske, oni [postupili] protivno čl. 3. (četvrte) Ženevske konvencije o zaštiti građanskih sloboda u vrijeme rata, i čl. 4. st. 1. i st. 2. toč. a, čl. 5. st. 3. i čl. 13. st. 2. Dopunskog protokola ženevskim konvencijama od 12. kolovoza 1949. o zaštiti žrtava nemeđunarodnih oružanih sukoba (Protokol II), nakon što je B.G. kao sekretar Sekretarijata za narodnu obranu općine Osijek, djelujući kao stvarni, a od 7. prosinca 1991. i kao formalni zapovjednik obrane grada Osijeka, naložio I. okrivljeniku I.K. i... okrivljenoj Gordani Getoš-Magdić, da osnuju [vojnu] postrojbu iz redova provjerenih i pouzdanih osoba za posebne izviđačko-diverzantske zadatke, koja bi bila pod njegovim nadzorom. Nakon što su tu postrojbu osnovali, u više im je navrata naređivao protuzakonito lišavanje slobode civila srpske narodnosti, njihovo zlostavljanje i usmrćivanje; I okrivljeni I.K., kao zapovjednik

postrojbe, i ... okrivljena, Gordana Getoš-Magdić, kao zapovjednik jednog od vodova te postrojbe, prihvaćali su i izvršavali ili prosljeđivali te naredbe pripadnicima postrojbe...

Rješenjem o provođenju istrage prihvaćen je zahtjev Županijskog državnog odvjetništva Osijek, da se kao svjedoke u svezi izvršenja navedenih kaznenih djela ispita 31 osoba... Nadalje se u rješenju o provođenju istrage navodi da je dio određenih svjedoka pripadao istoj postrojbi kojoj su pripadali i okrivljenici... Ni jedan od svjedoka još nije ispitan. Stoga je opravdan zaključak istražnog suca da bi puštanjem na slobodu u ovoj fazi kaznenog postupka, navedeni okrivljenici boravkom na slobodi ometali kazneni postupak utječući na iskaze svjedoka. Stoga postoji zakonska osnova za određivanjem pritvora iz čl. 102 st. 1 toč. 2 Zakona o kaznenom postupku.

Nadalje, uzimajući u obzir način počinjenja kaznenih djela koja se okrivljenicima stavljaju na teret, a zbog osnovane sumnje da su počinili kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, za koje je zapriječena kazna zatvora u trajanju od 20 godina, te obzirom na protupravna odvođenja, ispitivanja i zlostavljanja, vezivanja samoljepljivim trakama preko ruku i usta [oštećenika], i naknadne likvidacije većeg broja civila, istražni sudac je pravilno ocijenio da sve ove okolnosti, u svojoj sveukupnosti, predstavljaju posebno teške okolnosti djela, i da je određivanje pritvora neophodno, jer za to postoje zakonske osnove iz čl. 102 st. 1 toč. 4 Zakona o kaznenom postupku.”

39. Dana 17. studenog 2006. godine istražni sudac Županijskog suda u Osijeku produljio je pritvor podnositeljici zahtjeva i ostaloj četvorici okrivljenika do 19. siječnja 2007. godine, ponovno s osnova navedenih u članku 102., stavku 1. (2. i 4.) Zakona o kaznenom postupku. Ovu je odluku dana 29. studenog 2006. godine potvrdilo izvanraspravno vijeće Županijskog suda u Osijeku.

40. Dana 22. listopada 2006. godine podnositeljica zahtjeva premještena je u Zatvor u Osijeku.

41. Dana 18. siječnja i 17. veljače 2007. godine istražni sudac Županijskog suda u Osijeku ponovno je produljio pritvor podnositeljici zahtjeva i četvorici ostalih osumnjičenika, s osnova navedenih u članku 102., stavku 1. (točkama 2. i 4.) Zakona o kaznenom postupku.

42. Dana 3. travnja 2007. godine podnositeljica zahtjeva zatražila je da joj bude ukinuta mjera pritvora.

43. Dana 16. travnja 2007. godine Županijsko državno odvjetništvo u Osijeku podiglo je optužnicu protiv podnositeljice zahtjeva pred Županijskim sudom u Osijeku, optuživši ju za počinjenje ratnih zločina protiv civilnog stanovništva. Istoga je dana izvanraspravno vijeće Županijskog suda u Osijeku naložilo daljnji pritvor podnositeljice zahtjeva na temelju članka 102., stavka 1., točke 4. Zakona o kaznenom postupku. Mjerodavni dio odluke glasi:

“Braniteljica III. okrivljene, Gordane Getoš-Magdić, posebno je istakla trajno narušeno zdravstveno stanje okrivljenice kao i njenog mlt. djeteta. Smatra da se ista svrha može postići i izricanjem mjere opreza.

...

Optužnicom Županijskog državnog odvjetnika u Osijeku...od 16. travnja 2007. ... okrivljenici. ... su optuženi da su naredili ubijanje civilnog stanovništva i nečovječno postupanje prema njemu... pa da su time počinili kazneno djelo protiv čovječnosti i međunarodnog prava – ratni zločin protiv civilnog stanovništva - iz čl. 120. st. 1. OK ZRH. Prema činjeničnom opisu djela iz optužbe okrivljenike se tereti da su tijekom studenog i prosinca 1991. g. u Osijeku u vrijeme obrane grada od oružanih napada J[ugoslavenske] N[arodne] A[rmije] i njima pridruženih paravojnih postrojbi pobunjenog lokalnog srpskog stanovništva protiv ustavnopravnog poretka RH [djelovali] suprotno čl. 3. [četvrte] Ženevske konvencije o zaštiti građanskih osoba u vrijeme rata, te čl. 4. st. 1. i st. 2. toč. a, čl. 5. st. 3. i čl. 13. st. 2. Dopunskog protokola Ženevskim konvencijama od 12. kolovoza 1949. o zaštiti žrtava nemeđunarodnih oružanih sukoba (Protokol II), a I. okrivljeni B.G., prvo kao sekretar Općinskog sekretarijata za narodnu obranu Osijek, a od 7. prosinca 1991., kao zapovjednik obrane grada Osijeka, II. okrivljeni I.K. kao zapovjednik posebne [vojne] postrojbe za diverzantsko izviđačke namjere Operativne zone Osijek, III. okrivljena Gordana Getoš-Magdić, kao zapovjednica voda u toj postrojbi, i IV. do VII. okrivljenici kao pripadnici njenog voda, sudjelovali u protupravnim lišenjima slobode, odvođenjima, nečovječnim postupanjima i ubijanju civilnog stanovništva srpske narodnosti. Oni su, tijekom studenog i prosinca 1991. u Osijeku, nepoznatu mušku osobu zatočili, i J.G., M.K., S.V., nepoznatu žensku osobu i B.G. vezali samoljepljivom trakom i odveli ih na obalu rijeke Drave. Tamo su ih jednom usmrtili hicima iz vatrenog oružja u glavu i potom ih bacili u rijeku. Ujedno su B.L. i A.Š. odveli u Dubrovačku ulicu br. 30, gdje su A.Š. tukli šakama po tijelu, a potom su ih odveli na obalu rijeke Drave, gdje su ih usmrtili iz vatrenog oružja i bacili u rijeku. M.S. su tukli i pri tome mu nanijeli višestruke ozljede, a potom su ga svezali s konopcem i usmrtili bacivši ga sa željezničkog mosta u Dravu. Oni su zatočili P.L., odveli su ga na obalu rijeke Drave, usmrtili iz vatrenog oružja i bacili [njegovu tijelo] u rijeku. Oni su R.R. zatočili i odveli u Dubrovačku ul. br. 30, a potom na obalu rijeke Drave, gdje su mu u glavu ispalili najmanje dva hica iz vatrenog oružja, i bacili ga u rijeku, ali je on unatoč toga preživio; [okrivljenici] su na taj način počinili kazneno djelo, ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz čl. 120. st. 1. Osnovnog krivičnog zakona Republike Hrvatske.

Postojanje osnovane sumnje da su okrivljenici počinili kazneno djelo je opća osnova za određivanje i produljivanje mjere pritvora.

Za navedeno kazneno djelo propisana je kazna zatvora, najmanje 5 godina ili kazna zatvora od 20 godina. Navedene okolnosti naročito brutalnog i bezobzirnog postupanja okrivljenika prema oštećenicima u zajedništvu i ukupnosti predstavljaju posebno teške okolnosti djela, zbog kojih se pritvor protiv okrivljenika... mora produljiti... po zakonskoj osnovi iz čl. 102. st. 1. toč. 4. Zakona o kaznom postupku.

...”

44. U žalbi od 19. travnja 2007. godine podnositeljica zahtjeva tvrdi, *inter alia*, da sud nije dao odgovarajuće obrazloženje za nužnost njenoga pritvora, posebice s obzirom na njenu tešku zdravstvenu i obiteljsku situaciju. Pozvala se na liječničku dokumentaciju iz koje je vidljivo da od 1999. godine boluje od post traumatskog stresnog poremećaja, od problema s leđima i epilepsije. Pozvala se i na liječničku dokumentaciju iz koje je vidljivo da njena kćer, rođena 1999. godine, ima noćne more.

45. Dana 27. travnja 2007. godine Vrhovni sud je ukinuo pobijanu odluku s osnova što Županijski sud nije dao odgovarajuće obrazloženje za

produljenje pritvora podnositeljice zahtjeva i što je dano obrazloženje bilo proturječno.

46. Dana 30. travnja 2007. godine izvanraspravno vijeće Županijskog suda u Osijeku produljilo je pritvor podnositeljici zahtjeva s osnova navedenih u članku 102., stavku 1., točki 4. Zakona o kaznenom postupku. Mjerodavni dio odluke glasi:

“Po ocjeni ovog vijeća, nakon donošenja posljednjeg pravomoćnog rješenja o pritvoru iz čl. 102. st. 1. toč. 4. Zakona o kaznenom postupku, ništa se bitno nije promijenilo glede opstojnosti zakonskih razloga za primjenu pritvorske mjere u odnosu na okrivljene ... Gordanu Getoš-Magdić. Naime, radnje za koje se okrivljenici optužbom terete, po načinu izvršenja i ukupnoj kriminalnoj količini, nadilaze uobičajene modalitete počinjenja kaznenog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva. Na to ukazuje podatak iz optužnice da su okrivljenici djelovali organizirano, međusobno povezani, i da su sve [njihove radnje] bile motivirane nacionalnom netrepeljivošću ...“

47. U svojoj žalbi od 5. svibnja 2007. godine podnositeljica zahtjeva ponovila je svoje prethodne tvrdnje.

48. Dana 11. svibnja 2007. godine Vrhovni sud je odbio žalbu. Mjerodavni dio odluke glasi:

“U ovoj fazi kaznenog postupka, kada je podignuta optužnica...ovaj sud smatra da postoji visok stupanj osnovanosti sumnje da su okrivljenici počinili kazneno djelo koje im se stavlja na teret. Odlučivanje o daljnjoj primjeni mjere pritvora, svodi se isključivo na sagledavanje elemenata koji u okviru činjeničnog supstrata optužnice upućuju na zaključak da u konkretnom slučaju...način na koji je kazneno djelo počinjeno ili postojanje posebno teških okolnosti djela, opravdava primjenu mjere pritvora po osnovi iz čl. 102 st. 1. toč. 4. Zakona o kaznenom postupku.

U pravu su žalitelji kada tvrde da sama po sebi težina kaznenih djela koja im se stavljaju na teret, nije dovoljna za zaključak da postoje osobito teške okolnosti djela zbog kojih je neophodno odrediti pritvor. Međutim, sud prvog stupnja je o postojanju tih okolnosti zaključivao iz konkretnih činjenica i radnji koje se okrivljenicima stavljaju na teret. Kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva može se počiniti poduzimanjem različitih radnji. Okrivljenicima se stavljaju na teret upravo najteže radnje, uključujući protuzakonito zatvaranje, mučenje i ubijanje civila koji za takav postupak nisu dali nikakvog povoda. Sve te osobe bili su građani Osijeka o čijoj sigurnosti je bio dužan skrbiti I. okrivljeni, na što s pravom ukazuje sud prvog stupnja kada ocjenjuje težinu postupaka koji se njemu inkriminiraju.

Vrhovni sud smatra, da s pravom sud prvog stupnja nalazi posebno teške okolnosti djela. Optužnice protiv okrivljenika terete ih da su po zapovijedi I. okrivljenog B.G., okrivljenici I.K. i Gordana Getoš-Magdić, osnovali [vojnu] postrojbu za posebne izviđačko-diverzantske zadatke i zapovjedili pripadnicima postrojbe da protuzakonito lišavaju slobode civile srpske i drugih narodnosti, zlostavljaju ih i usmrćuju, što su okrivljenici M. S., D.K., T.V. i Z.D. i činili. Dakle oni su, tempore criminis, organizirali likvidaciju civilnog stanovništva na tom prostoru i to na način da su pojedince sustavno odvodili, zatvarali, mučili i likvidirali. Prema oštećenima je sam postupak bio izuzetno brutalan i krajnje nehuman. Neki od njih su teško prebijani, vezani ljepljivom trakom i odvođeni na obalu rijeke Drave, gdje bi se vršila krajnja egzekucija pucanjem iz vatrenog oružja u glavu i tijelo, a zatim bacanjem tijela u rijeku. U slučaju oštećenog R.R., koji je preživio pucanje u glavu, a potom bacanje u rijeku, izdana je i dodatna zapovijed da se usmrti u bolnici. Stoga se i po ocjeni ovog suda u takvom ponašanju okrivljenika ogledaju posebno teške okolnosti djela koje

odudaraju od uobičajenih načina počinjenja takvih djela. Stoga je određivanje daljnjeg pritvora protiv okrivljenika po osnovi iz čl. 102. st. 1. toč. 4. Zakona o parničnom postupku opravdano.

Ne može se prihvatiti stanovište žalitelja da se kazneni postupak može provesti i bez određivanja njihovog pritvora, jer se ista svrha mogla ostvariti i drugim mjerama opreza. Pritvorska osnova navedena u čl. 102. st. 1. toč. 4. Zakona o kaznenom postupku nije propisana s ciljem da se otklone moguće opasnosti za pravodobno i nesmetano vođenje kaznenog postupka, kao što je svrha određivanja pritvora propisanog u čl. 102. st. 1. toč. 1., 2. i 3. ZKP. Svrha određivanja pritvora po zakonskoj osnovi iz [čl. 102 st. 1. toč. 4. Zakona o kaznenom postupku] je da se osobe čiji postupci izazivaju posebnu moralnu osudu ne zadržavaju na slobodi, a što bi moglo utjecati na javnost na način da bi se umanjilo povjerenje u kazneno pravosuđe.”

49. Dana 29. svibnja 2007. godine Vrhovni sud je naložio da se daljnji postupak vodi pred Županijskim sudom u Zagrebu.

50. Dana 11. srpnja 2007. godine izvanraspravno vijeće Županijskog suda u Zagrebu produljilo je pritvor podnositeljici zahtjeva s osnova navedenih u članku 102., stavku 1. točki 4. Zakona o kaznenom postupku. Vrhovni sud je ukinuo ovu odluku dana 27. srpnja 2007. godine jer branitelji okrivljenika nisu bili uredno pozvani na ročište na kojem se odlučivalo o pritvoru okrivljenice.

51. Dana 2. kolovoza 2007. izvanraspravno vijeće Županijskog suda u Zagrebu produljilo je pritvor podnositeljici zahtjeva. Vrhovni sud je potvrdio ovu odluku dana 21. rujna 2007. godine. Dana 23. studenog 2007. godine Županijski sud u Zagrebu produljio je pritvor podnositeljici zahtjeva. Vrhovni sud je potvrdio ovu odluku dana 12. prosinca 2007. godine. Svi su se dotični sudovi na temelju članka 102., stavka 1., točke 4. Zakona o kaznenom postupku pozvali na osobito teške okolnosti pod kojima je podnositeljica zahtjeva navodno počinila djelo.

52. Dana 13. prosinca 2007. godine podnositeljica zahtjeva je podnijela zahtjev da joj se ukine pritvor. Pozvala se, *inter alia*, na članak 5. Konvencije, tvrdeći da sudovi koji su naložili i produljivali njezin pritvor nisu dali nikakvu odgovarajuću procjenu njenog osobnog doprinosa djelima za koja je optužena i njene osobne situacije, posebice njenog zdravlja. Županijski sud u Zagrebu odbio je taj zahtjev dana 14. prosinca 2007.

53. Dana 12. veljače 2008. godine Županijski sud u Zagrebu produljio je pritvor podnositeljici zahtjeva te je istovremeno odbio njen zahtjev da joj bude ukinut pritvor. Mjerodavni dio odluke glasi kako slijedi:

“Osnovana sumnja da su III. [podnositelj], V., VI. optuženici počinili kazneno djelo navedeno u optužnici, postoji i dalje, što je opći zakonski uvjet po čl. 102. st. 1. Z[akona] o k[aznenom] p[ostupku] za produljenje pritvora.

III., V. i VI. optuženici se terete za kaznena djela protiv čovječnosti i međunarodnog prava - ratni zločin protiv civilnog stanovništva - po članku 120. stavka 1. OKZRH, za koje je propisana kazna zatvora najmanje pet godina ili kazna zatvora dvadeset godina, čime je ispunjen jedan od uvjeta za pritvor po članku 120. stavak 1. (4) Z[akona] o k[aznenom] p[ostupku].

Osim toga, III., V., i VI. optuženicima se optužnicom stavlja na teret poduzimanje najtežih radnji koje se mogu počiniti protiv civilnog stanovništva, kao što je protuzakonito zatvaranje, mučenje i ubijanje civila. Civilni su mučeni i ubijani bez ikakvog razloga, a motiv je očito bio nacionalna netrpeljivost.

Tako se III. optužena Gordana Getoš-Magdiš tereti da je zajedno sa II. optuženim I.K. po zapovijedi I. optuženog B.G. osnovala [vojnu] postrojbu za posebno izviđačko-diverzantske namjene i da su protuzakonito lišavali slobode civile srpske i drugih narodnosti, zlostavljali ih i usmrćivali, i prosljeđivali takve zapovjedi podređenim pripadnicima navedene postrojbe... Žrtve su teško prebijane, a nakon toga odvožene na obalu Drave, vezane ljepljivim trakama i ubijane pucnjem u glavu iz vatrenog oružja, a zatim su njihova tijela bacana u rijeku.

Isto se tako III. optužena Gordana Getoš-Magdić tereti da je zajedno sa VI. optuženim T.V. i VII. optuženim Z.D., odvela B.L. iz obiteljske kuće..., lišila ga slobode i zatvorila ga u kuću u Dubrovačkoj ulici broj 30.

...

Za oštećenog R.R., kojem je pucano u glavu po zapovijedi I. optuženog B.G., a koji je preživio, navedeno je da je III optužena Gordana Getoš- Magdić naložila da ga se usmrti u bolnici.

Sve opisane radnje III., V. i VI. optuženika sadrže niz okolnosti koje po svome karakteru i intenzitetu ulaze u kategoriju onih posebno teških okolnosti djela; iz tog razloga, pritvor po članku 102. stavak 1. točka 4. Z[akona] o k[aznenom] p[ostupku] je i dalje neophodan.

...

Dosadašnje vrijeme koje su III., V. i VI. optuženici proveli u pritvoru u odnosu na težinu djela za koje su osnovano sumnjivi i kazne koje se prema raspoloživim podacima u spisu mogu očekivati ne stvara onu razmjernost koja bi bila od odlučnog značaja kod odlučivanja o daljnjem pritvoru.

Nije osnovan ni prijedlog da se III optuženoj Gordani Getoš Magdić zamijeni mjera pritvora određivanjem kućnog pritvora jer mjera kućnog pritvora nije predviđena kao zamjena za mjeru pritvora iz članka 102. stavak 1. točka 4. Z[akona] o k[aznenom] p[ostupku].

Člankom 3. Pravilnika o kućnom pritvora (Narodne novine br. 3 od 07. siječnja 2008.) propisano je da pritvorenikova sloboda i prava, koji se nalazi u kućnom pritvoru mogu biti ograničena u mjeri potrebnoj da se ostvari svrha radi koje je određen kućni pritvor, spriječi bijeg pritvorenika, spriječi ponavljanje, dovršenje, ili počinjenje kaznenog djela kojim on ili ona prijeti, te spriječi komuniciranje pritvorenika s drugim osobama, osim osoba koje s njim ili njom žive ili je opskrbljuju neophodnim potrebštinama za život.

Budući da navodi iz prijedloga za ukidanje pritvora nisu takvog značaja da bi opravdali ukidanje pritvora, a po mišljenju Vijeća za sada ne postoje uvjeti za izricanje neke od mjera opreza, to je prijedloge valjalo odbiti kao neosnovane..."

54. U žalbi od 14. veljače 2008. godine podnositeljica zahtjeva je ponovila svoje tvrdnje iz svojega prethodnoga zahtjeva da joj se ukine pritvor. Dana 22. veljače 2008. godine Vrhovni sud je odbio žalbu podnositeljice zahtjeva. Ponovio je svoje prethodne zaključke glede težine djela i osobito teških okolnosti djela pod kojima je djelo počinjeno, te je nadalje utvrdio kako slijedi:

"U opisanim postupcima optuženika očituje se visok stupanj bezobzirnosti, brutalnosti i bezosjećajnosti prema civilnim osobama, što je imalo teške posljedice usmrćivanja tih osoba. Stoga, ovaj drugostupanjski sud smatra da takvi postupci optuženika u znatnijoj mjeri nadilaze postupke i posljedice kod takvih kaznenih djela

i po svom intenzitetu i karakteru predstavljaju posebno teške okolnosti djela, radi kojih je i nadalje neophodna primjena mjere pritvora po osnovi čl. 102. st. 1. toč. 4. Z[akona] o k[aznenom] p[ostupku].

Žalbeni navodi optužene Gordane Getoš-Magdić... da činjenice navedene u optužnici nisu dokazane, nisu od odlučujućeg utjecaja kod odlučivanja o daljnjoj primjeni mjere pritvora, budući je dovoljan relevantan stupanj osnovane sumnje; to proizlazi iz pravomoćne optužnice i prikupljenih dokaza u dosadašnjem tijeku postupka iako konačnu ocjenu svih provedenih dokaza i obrana optuženika pa potom i utvrđenja dokazanosti odlučnih činjenica u odnosu na terećena kaznena djela ocjenjuje raspravno vijeće...

Suprotno iznesenom prigovoru žaliteljice Gordane Getoš-Magdić, odredbe Zakona o kaznenom postupku o primjeni mjera pritvora nisu u protivnosti s Konvencijom o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda (u nastavku Konvencija) budući da je u čl. 5. Konvencije propisano da zakonito uhićenje ili pritvaranje osobe radi njegovog dovođenja nadležnoj sudbenoj vlasti kad postoji osnovana sumnja da je počinio kazneno djelo ili kad je razumno vjerovati da je to nužno radi njegovog sprečavanja izvršenja kaznenog djela ili bijega njegovog počinitelja nakon počinjenja kaznenog djela, nije u protivnosti sa čl. 102. st. 1. Z[akona] o k[aznenom] p[ostupku].

Zdravstveno stanje opt. Gordane Getoš-Magdić ne isključuje postojanje zakonskog osnova za produljenje njezinog pritvora, budući se potrebna zdravstvena zaštita može ostvarivati u zatvoru ili, iznimno, i izvan zatvora.

Isto tako, svaka potrebna medicinska, psihološka ili druga pomoć može se pružiti njezinom djetetu u adekvatnim ustanovama, koje imaju stručne osobe za pružanje takve pomoći.

Suprotno prigovorima optužene Gordane Getoš-Magdić...mjerama opreza koje su propisane čl. 90. Z[akona] o k[aznenom] p[ostupku], ne bi se mogla ostvariti svrha pritvora produljenog [po čl. 102. st. 1. toč. 4. Zakona o kaznenom postupku], niti se ova mjera može zamijeniti kućnim pritvorom, jer čl. 102. Z[akona] o k[aznenom] p[ostupku] to ne propisuje.”

55. Dana 25. ožujka 2008. godine podnositeljica zahtjeva podnijela je ustavnu tužbu tvrdeći, *inter alia*, da je trajanje istrage protiv nje i trajanje njenog pritvora premašilo razumni rok i da se njezin pritvor više ne može produljivati samo s osnove težine optužbi koje joj se stavljaju na teret.

56. Točno neutvrđenog dana podnositeljica zahtjeva ponovno je podnijela zahtjev da joj se ukine pritvor.

57. Dana 22. travnja 2008. godine izvanraspravno vijeće Županijskog suda u Zagrebu produljilo je pritvor podnositeljici zahtjeva i odbilo njezin zahtjev. Ponovili su obrazloženje iz svoje odluke od 12. veljače 2008. godine.

58. U žalbi od 26. travnja 2008. godine podnositeljica zahtjeva se ponovno pozvala na svoju obiteljsku i zdravstvenu situaciju kao osnovu za ukidanje pritvora. Dana 7. svibnja 2008. godine Vrhovni sud je odbio njenu žalbu.

59. Dana 29. svibnja 2008. godine Ustavni sud je utvrdio da je ustavna tužba od 25. ožujka 2008. godine nedopuštena, s osnova da su pobijane odluke prestale postojati jer je u međuvremenu donesena nova odluka kojom je produljen pritvor podnositeljice zahtjeva.

60. U ustavnoj tužbi od 9. lipnja 2008. godine podnositeljica zahtjeva ponovila je svoje tvrdnje iz svoje prethodne ustavne tužbe od 25. ožujka 2008. godine.

61. Dana 4. srpnja 2008. godine izvanraspravno vijeće Županijskog suda u Zagrebu produljio je pritvor podnositeljici zahtjeva s iste osnove kao i prije. Dana 28. srpnja 2008. godine Vrhovni sud je potvrdio ovu odluku.

62. Podnositeljica zahtjeva je podnijela ustavnu tužbu u kojoj je ponovila svoje prethodne tvrdnje.

63. Dana 17. rujna 2008. godine Ustavni sud je prihvatio ustavnu tužbu i ukinuo odluke Županijskog suda u Zagrebu od 4. srpnja 2008. godine i Vrhovnog suda od 28. srpnja 2008. godine, s osnova što niži sudovi nisu primijenili načelo razmjernosti kad su ocjenjivali je li daljnji pritvor podnositeljice zahtjeva odgovarajući. Nadalje je presudio kako slijedi:

“ Zbog posebne težine i reakcije javnosti na njih, određena kaznena djela mogu izazivati nemir u društvu koji može opravdati pritvor. Ovaj sud smatra, pri procjeni je li daljnje zadržavanje podnosioca u pritvoru opravdano po osnovi iz članka 102. stavka 1. točke 4. Z[akona] o k[aznenom] p[ostupku], da nije dostatna samo težina djela već [navedena] pritvorska osnova mora biti konkretizirana. Produljenje pritvora ne može se koristiti kao anticipacija zatvorske kazne.

Prema ocjeni ovog Suda, početna važnost osnove na temelju koje su podnositelji pritvoreni, imajući pritom u vidu tijek vremena i činjenicu da se podnositelji nalaze u pritvoru gotovo dvije godine, nije dostatna da bi se na temelju nje mogao opravdati njihov produljeni pritvor.

Ustavni Sud ocjenjuje da u ovom slučaju (uz nedvojbenu činjenicu prekomjerne duljine dosadašnjeg pritvora), javni interes o produljenju pritvora podnosioca tijekom kaznenog postupka koji se vodi protiv njih – u kojem tek treba odlučiti o njihovoj krivnji za inkriminirana kaznena djela – ne preteže nad pravom na osobnu slobodu zajamčenim Ustavom i Europskom konvencijom o ljudskim pravima
...”

Podnositeljica zahtjeva je puštena istoga dana.

II. MJERODAVNO DOMAĆE PRAVO

64. Mjerodavni dio Ustava Republike Hrvatske („Narodne novine“, br. 41/2001 i 55/2001) glasi:

Članak 140.

“Međunarodni ugovori koji su sklopljeni i potvrđeni u skladu s Ustavom i objavljeni, a koji su na snazi, čine dio unutarnjega pravnog poretka Republike Hrvatske, a po pravnoj su snazi iznad zakona. ...”

65. Mjerodavne odredbe Zakona o kaznenom postupku („Narodne novine“, br. 110/1997, 27/1998, 58/1999, 112/1999, 58/2002, 62/2003, 178/2004 i 115/2006), glase kako slijedi:

Članak 97.

Redarstvene vlasti moraju uhićenika odmah, a najkasnije u roku od dvadeset četiri sata dovesti istražnom sucu ili ga pustiti na slobodu. Zakašnjenje moraju posebno obrazložiti.

...”

Članak 98.

(1) Istražni sudac može na prijedlog redarstvene vlasti ili državnog odvjetnika pisanim i obrazloženim rješenjem odrediti da se uhićenik koji mu je doveden zadrži do dvadeset četiri sata, ako utvrdi da postoje osnove sumnje da je uhićenik počinio kazneno djelo koje mu se stavlja na teret, ako postoje razlozi iz članka 105. stavka 1. točke 1. i 2. ovoga Zakona, a zadržavanje je potrebno radi utvrđivanja istovjetnosti, provjere alibija, prikupljanja podataka o dokazima, te otklanjanja ozbiljne opasnosti po život ili zdravlje ljudi ili imovinu većeg opsega.... Iznimno, istražni sudac može na prijedlog redarstvenih vlasti ili državnog odvjetnika odrediti da se prema ovom stavku uhićenik zadrži kod policije [on ili ona su osumnjičeni], ako se radi o kaznenim djelima iz članka 192. ovoga Zakona za koje je moguće izreći kaznu zatvora preko pet godina.

(2) Istražni sudac može po službenoj dužnosti ili na prijedlog državnog odvjetnika odrediti da se uhićenik koji mu je doveden zadrži do četrdeset osam sati i u slučaju kad smatra da postoji osnovana sumnja da je uhićenik počinio kazneno djelo koje mu se stavlja na teret i da postoje razlozi za određivanje pritvora iz članka 102. stavka 1. ovoga Zakona, ako državni odvjetnik protiv uhićenika još nije podnio istražni zahtjev, neposrednu optužnicu ili optužni prijedlog. Ako državni odvjetnik do isteka roka od četrdeset osam sati ne podnese istražni zahtjev, neposrednu optužnicu ili optužni prijedlog, uhićenik će se pustiti na slobodu.

(3) Ako je uhićenik bio zadržan prema stavku 1. ovoga članka istražni sudac može odrediti zadržavanje prema stavku 2. ovoga članka još dvadeset četiri sata.

...”

8. Općenite odredbe o pritvoru**Članak 101**

"(1) Pritvor može biti određen samo ako se ista svrha ne može ostvariti drugom [preventivnom] mjerom.

(2) Čim prestanu razlozi zbog kojih je pritvor određen, pritvor se mora ukinuti i pritvorenika pustiti na slobodu.

(3) Pri odlučivanju o pritvoru, posebno o njegovu trajanju, vodit će se računa o razmjeru između težine počinjenoga kaznenog djela, kazne koja se... može očekivati u postupku i potrebe određivanja i trajanja pritvora.

(4) Sudbena tijela pred kojima se vodi postupak postupat će u predmetima u kojima je određen pritvor posebno žurno, te po službenoj dužnosti paziti jesu li prestali razlozi i zakonski uvjeti za pritvor i u tom slučaju ga odmah ukinuti.“

9. Osnove za određivanje pritvora**Članak 102.**

„(1) Ako postoji osnovana sumnja da je određena osoba počinila kazneno djelo, pritvor se protiv te osobe može odrediti:

...

2. ako postoji osnovana sumnja da će uništiti, sakriti, izmijeniti ili krivotvoriti dokaze ili tragove važne za kazneni postupak ili da će ometati kazneni postupak utjecajem na svjedoke, sudionike ili prikrivače;

...

4. ako su u pitanju kaznena djela: ubojstva, razbojništva, silovanja, terorizma, otmice, zlouporabe opojnih droga, iznude, ili kojeg drugog kaznenog djela za koje je propisana kazna zatvora od dvanaest godina ili teža kazna, ako je to neophodno zbog posebno teških okolnosti djela;

...”

Članak 106.

"(1) Pritvor određen rješenjem istražnog sucamože trajati najdulje mjesec dana.....

(2) Iz opravdanih razloga istražni sudac ...može pritvor tijekom istrage produljiti prvi puta za najviše dva mjeseca i nakon toga za još najviše tri mjeseca.

(3) Ukupno trajanje pritvora u istrazi ne može prijeći šest mjeseci...”

Članak 107.

“ ...

(2) Nakon podnošenja optužnice....., [sudsko] vijeće...svaka će dva mjeseca ispitivati postoje li zakonski uvjeti za daljnju primjenu mjere pritvora ...“

Žalba protiv rješenja o određivanju, ukidanju ili produljenju pritvora

Članak 110.

„(1) Žalbu protiv rješenja kojim se određuje, produljuje ili ukida pritvor mogu podnijeti okrivljenik, njegov branitelj i državni odvjetnik u roku od dva dana...

...”

66. Mjerodavni dio članka 120. Osnovnog krivičnog zakona Republike Hrvatske („Narodne novine“, br. 31/1993) glasi kako slijedi:

Ratni zločini protiv civilnog stanovništva

"Tko kršeći pravila međunarodnoga prava za vrijeme rata, oružanoga sukoba ili okupacije naredi:...da se civilno stanovništvo ubija, muči ili da se nečovječno postupi prema njemu.... da mu se nanose velike patnje ili ozljede tjelesnoga integriteta....da se primjenjuju mjere zastrašivanja i terora, uzimaju taoci... nezakonita uhićenja... kaznit će se zatvorom najmanje pet godina ili kaznom zatvora od dvadeset godina.

...”

PRAVO

I. NAVODNA POVREDA ČLANKA 5., STAVKA 3. KONVENCIJE

67. Podnositeljica zahtjeva prigovara da nije poštovano njeno pravo na suđenje u razumnom roku ili na puštanje na slobodu do suđenja i da se težina djela za koja je bila optužena nije mogla smatrati mjerodavnim i dostatnim razlogom za to što su domaći sudovi opetovano produljivali njezin pritvor. Poziva se na članak 5. Konvencije čiji mjerodavni dio propisuje kako slijedi:

" Svatko uhićen ili pritvoren u uvjetima predviđenim stavkom 1.c) ovoga članka ima pravo ... u razumnom roku biti suđen ili pušten na slobodu do suđenja. Puštanje na slobodu može se uvjetovati davanjem jamstva da će ta osoba pristupiti suđenju.“

A. Tvrdnje stranaka

68. Podnositeljica zahtjeva tvrdi da su osnove za određivanje i produljenje njenoga pritvora bile nedostatne. Glede opasnosti utjecanja na svjedoke podnositeljica zahtjeva tvrdi da je ta osnova za određivanje njezinoga pritvora u suprotnosti s nalazima nacionalnih vlasti da je već bila potpisala svoje priznanje pred policijom, iako je objasnila da je to bila učinila pod prisilom. Glede težine optužbi protiv nje, podnositeljica zahtjeva tvrdi da su rješenja kojima je određivan pritvor na toj osnovi potpuno zanemarila njeno priznanje, činjenicu da postupak nije bio javan i njene osobne okolnosti, kao što je njeno zdravstveno stanje, te da nisu bile razmotrene nikakve alternativne mjere.

69. Vlada tvrdi da su razlozi na koje su se pozivali nacionalni sudovi za određivanje i produljivanje pritvora podnositeljice zahtjeva - opasnost od bijega i težina optužbi - bili mjerodavni i dostatni.

70. Vlada također tvrdi da je zbog težine optužbi protiv podnositeljice zahtjeva njeno puštanje na slobodu moglo dovesti do uznemirenosti javnosti. Objasnili su da se u ovome predmetu radilo o osjetljivom pitanju optužbi za ratne zločine koje su počinili hrvatski vojnici.

71. Nadalje tvrde da je kazneni postupak protiv podnositeljice zahtjeva bio vrlo složen, jer se odnosio na brojne navode o kriminalnim radnjama dvoje okrivljenika, i da su nacionalne vlasti pokazale dužnu revnost u vođenju postupka.

B. Ocjena Suda

1. Osnove pritvora

72. Sud je opetovano presudio da se na temelju drugoga dijela članka 5., stavka 3. osoba optužena za kazneno djelo uvijek mora pustiti na slobodu do

suđenja, osim ako država može dokazati da postoje "mjerodavni i dostatni" razlozi koji opravdavanju nastavak pritvora te osobe (vidi predmet *Yağcı and Sargin v. Turkey*, 8. lipnja 1995., stavak 52., Serija A br. 319-A). Štoviše, domaći sudovi "moraju ispitati sve činjenice koje govore za ili protiv postojanja istinskog zahtjeva javnog interesa koji opravdava, uz dužno poštovanje načela predmnijeve nevinosti, odstupanje od pravila poštovanja pojedinačne slobode te ih trebaju navesti u svojim odlukama o zahtjevima za puštanje na slobodu" (vidi predmet *Letellier v. France*, 26. lipanj 1991., stavak 35., Serija A, br. 207).

73. Sud primjećuje da je podnositeljica zahtjeva u ovome predmetu bila pritvorena između 18. listopada 2006. i 17. rujna 2008. godine. Tako je njen pritvor trajao jednu godinu i jedanaest mjeseci.

(a) Razdoblje između 18. listopada 2006. i 16. travnja 2007. (istraga)

74. U razdoblju između 18. listopada 2006. i 16. travnja 2007. godine, tijekom istrage, nacionalni su sudovi opravdavali pritvor podnositeljice zahtjeva razumnom sumnjom da je počinila kazneno djelo i opasnošću da bi mogla utjecati na svjedoke.

(i) Razumna sumnja da je podnositeljica zahtjeva počinila kazneno djelo

75. Prema ustaljenoj sudskoj praksi Suda trajno postojanje razumne sumnje da je uhićena osoba počinila neko djelo je *conditio sine qua non* zakonitosti nastavka pritvora, ali nakon određenog proteka vremena to više nije dovoljno. U takvim slučajevima Sud mora utvrditi da li ostale osnove koje su navele vlasti nastavljaju opravdavati lišenje slobode (vidi, između mnogih drugih izvora prava, predmet *Bochev v. Bulgaria*, br. 73481, stavak 55, 13. studeni 2008.).

76. U ovome predmetu Sud prihvaća da su uhićenje podnositeljice zahtjeva i njen početni pritvor bili opravdani razumnom sumnjom da je počinila kazneno djelo ratnih zločina protiv civilnog stanovništva.

(ii) Opasnost od utjecanja na svjedoke

77. Sud uviđa da je predmet podnositeljice zahtjeva bio vrlo složen i da su u njemu bili potrebni zahtjevni izvidi. Neki od svjedoka bili su pripadnici iste vojne jedinice kao i podnositeljica zahtjeva u kojoj je ona imala visoki položaj. Uvjerenje vlasti da ju stoga treba držati u pritvoru kako bi je spriječili da utječe na te svjedoke lako je za razumjeti, barem na početku.

78. Međutim, gledano dugoročno, zahtjevi istrage nisu dostatno opravdanje za pritvor osumnjičenicke. U redovnom tijeku događaja navodni se rizici smanjuju s protekom vremena, kako se provode izvidi, uzimaju iskazi i obavljaju verifikacije (vidi predmet *Clooth v. Belgium*, 12. prosinac 1991., stavak 43., Serija A, br. 225).

79. Sud primjećuje da se do 16. travnja 2007., kad je istraga dovršena, nacionalni sudovi više nisu pozivali na tu osnovu, budući da su svi svjedoci

već bili dali svoje iskaze pred istražnim sucem. Sud prihvaća da je pritvor podnositeljice zahtjeva tijekom istrage, koja je trajala oko šest mjeseci, bio pravdan opasnošću da je mogla utjecati na svjedoke.

(b) Razdoblje između 16. travnja 2007. i 17. rujna 2008. (sudenje u kaznenom postupku)

80. Sud primjećuje da su nacionalni sudovi u svojim odlukama o produljenju pritvora podnositeljice zahtjeva za razdoblje od oko jedne godine i pet mjeseci između 16. travnja 2007., kad je podnesena optužnica, i 17. rujna 2008., kad je podnositeljica zahtjeva puštena na slobodu nakon naloga Ustavnog suda, navodili težinu i prirodu djela i težinu vjerojatne kazne.

81. U ovom trenutku Sud ponavlja da odluka suda kojom se produljuje pritvor traži solidniju osnovu kako bi se dokazalo ne samo da postoji istinska "razumna sumnja", nego da postoje i druge stvari koje treba razmotriti, a tiču se javnog interesa koje, ne dovodeći u pitanje predmnijevu nevinosti, odnose prevagu u odnosu na pravo na slobodu (vidi, između mnogih drugih izvora prava predmet *I.A. v. France*, 23. rujna 1998., stavak 102, Reports of Judgments and Decisions, 1998-VII). Sud će sada ispitati jesu li u osobitim okolnostima ovoga predmeta postojale takve stvari koje je trebalo razmotriti.

82. Sud će pri toj ocjeni, kao polaznu točku u tom pogledu uzeti zakonsku osnovu za pritvor podnositeljice zahtjeva na temelju mjerodavnog domaće prava. Nacionalni su se sudovi pozvali na osnovu na temelju članka 102. stavka 1. točke 4. Zakona o kaznenom postupku. Ta odredba dozvoljava pritvor kad postoji razumna sumnja da je okrivljenik počinio kazneno djelo za koje je zapriječena kazna od najmanje dvanaest godina zatvora i kad je pritvor opravdan načinom na koji počinjen zločin ili osobito teškim okolnostima.

83. Sud je također smatrao da je svaki sustav obvezatnog pritvora nespojiv *per se* sa člankom 5., stavkom 3. Konvencije, time da domaće vlasti moraju utvrditi i dokazati postojanje konkretnih okolnosti koje pretežu nad pravilom da se poštuje pojedinačna sloboda (vidi predmete *Ilijkov v. Bulgaria*, br. 33977/96, stavak 84., 26. srpanj 2001. i *Rokhlina v. Russia*, br. 54071/00, stavak 67., 7. travanj 2005.).

84. Glede zakonske osnove za pritvor podnositeljice zahtjeva, Sud primjećuje da mjerodavno domaće zakonodavstvo ne predviđa obvezatni pritvor i da u predmetu podnositeljice zahtjeva nije ni bilo primijenjeno s tim učinkom. Podnositeljica zahtjeva je bila optužena za jedan broj vrlo teških pojedinačnih djela, koja su predstavljala ratne zločine protiv civilnog stanovništva, a za koje je zapriječena kazna do dvadeset godina zatvora. Navedeno je da je ona tijekom 1991. i 1992. godine izvršila jedan broj nezakonitih uhićenja i likvidacija civila u Osijeku. Po mišljenju nacionalnih sudova ovi su konkretni elementi optužbi protiv podnositeljice zahtjeva,

zajedno s činjenicom da je kazneno djelo ratnih zločina protiv civilnog stanovništva kažnjivo s do dvadeset godina zatvora, opravdali primjenu osnove iz članka 102., stavka 1. točke 4. Zakona o kaznenom postupku.

85. Sud je opetovano smatrao da se, iako strogost sankcije s kojom je okrivljenik suočen jest mjerodavni element pri procjeni rizika od skrivanja ili ponovnog počinjenja djela, potrebu da se nastavi lišenje slobode ne može procijeniti iz čisto apstraktnog gledišta, uzimajući u obzir samo težinu djela. (vidi naprijed citirane predmete *Ilijkov*, stavak 81.; *Khudoyorov v. Russia*, br. 6847/02, stavak 180., ECHR 2005-X i *Belevitskiy v. Russia*, br. 72967/01, stavak 101., 1. ožujak 2007.).

86. Sud primjećuje da su u ovome predmetu nacionalni sudovi opetovano detaljno obrazložili optužbe protiv podnositeljice zahtjeva. Naveli su razmatranja kao što su činjenica da je navodno kriminalno djelovanje podnositeljice zahtjeva bilo poduzeto u njenoj ulozi kao jedne od voditeljica vojne jedinice, da je trajalo kroz dulje vremensko razdoblje, da je bilo motivirano nacionalnom mržnjom i da je način na koji su civili bili ubijani bio izuzetno brutalan i nemilosrdan. Tako se ne može reći da su osnove na koje se pozivaju nacionalni sudovi bile navedene *in abstracto*. Te su osnove bile opravdane osobito težinom konkretnih okolnosti u predmetu o kojemu je riječ, kako je to objašnjeno odlukama nacionalnih vlasti kojima je određen i produljivan pritvor podnositeljice zahtjeva, a osobito odlukama Vrhovnog suda od 11. svibnja 2007. (vidi stavak 48. ove presude) i od 22. veljače 2008. godine (vidi stavak 54. ove presude), kao i odlukom Županijskog suda u Zagrebu od 12. veljače 2008. godine (vidi stavak 53. ove presude). Nadalje, nacionalni sudovi nisu ni u kojem trenutku odredili ili produljili pritvor podnositeljice zahtjeva na jednakim ili stereotipnim osnovama (suprotno vidi predmet *Firat v. Turkey*, br. 37291/04, stavak 15., 30. lipanj 2009.). Stoga Sud, uzimajući u obzir osobite okolnosti ovoga predmeta, smatra da je težina očekivane kazne, uzeta zajedno s ostalim osnovama na koje su se pozvale vlasti, i to poglavito prirodom optužbi protiv podnositeljice zahtjeva, sigurno bila važna (vidi, usporedbom, predmet *Dudek v. Poland*, br. 633/03, stavak 38., 4. svibanj 2006.).

87. Sud u ovome predmetu smatra da su vlasti bile suočene s teškim zadatkom utvrđivanja činjenica i stupnja navodne odgovornosti sedam okrivljenika, koji su bili optuženi za iznimno teška djela. U takvim okolnostima Sud prihvaća da je potreba pribavljanja velike količine dokaza iz mnogo izvora predstavljala mjerodavnu i dostatnu osnovu za pritvor podnositeljice zahtjeva za vrijeme dok joj je trajalo suđenje u kaznenom postupku.

88. Sud također primjećuje da su nacionalni sudovi ispitali bi li neka alternativna mjera, kao što je kućni zatvor podnositeljice zahtjeva, mogla ispuniti istu svrhu kao i njen pritvor (vidi, na primjer, odluku Vrhovnog suda od 11. svibnja 2007., citiranu u stavku 48. ove presude, i Županijskog

suda u Zagrebu od 12. veljače 2008., citiranu u stavku 53. ove presude). Sud isto tako prihvaća da su nacionalni sudovi ispitali i mjerodavna pitanja, vezana za trajanje i osnovu pritvora podnositeljice zahtjeva, i da je Ustavni sud, nakon što je podnositeljica zahtjeva provela jednu godinu i jedanaest mjeseci u pritvoru, utvrdio da osnove za njen pritvor više nisu bile dostatne i naložio njeno trenutno puštanje na slobodu. Tako je okončao situaciju kojoj podnositeljica zahtjeva prigovara.

89. S obzirom na osobite okolnosti ovoga predmeta, Sud također ponavlja svoju ustaljenu sudsku praksu prema kojoj se pitanje je li razdoblje pritvora razumno ne može ocjenjivati u apstraktnom smislu. Razumnost duljine pritvora okrivljenika treba ocjenjivati u svakom predmetu prema posebnim značajkama tog predmeta (vidi, između mnogih drugih izvora prava predmet *Labita v. Italy* [GC], br. 26772/95, stavak 152., ECHR 2000-IV).

90. Tako je, na primjer, u predmetu *Miernicki v. Poland* (br. 10847/02, stavak 62., 27. listopada 2009.), u kojem je utvrdio da pritvor podnositelja zahtjeva koji je trajao dvije godine, šest mjeseci i trinaest dana nije bio prekomjeran, Sud presudio:

"62. Podnositelj zahtjeva bio je optužen za brojna djela krijumčarenja počinjena u organiziranoj i naoružanoj skupini (vidi stavak 12. ove presude).

Po mišljenju Suda, činjenica da se u tom predmetu radilo o pripadniku takve kriminalne skupine treba biti uzeta u obzir pri ocjeni je li poštovan članak 5., stavak 3. (vidi predmet *Bak v. Poland*, br. 7870/04, stavak 57., 16. siječanj 2007.)."

Kao i tamo, i u ovome predmetu Sud smatra da je činjenica da je podnositeljica zahtjeva bila optužena za ratne zločine protiv civilnog stanovništva, navodno počinjene kroz dugo vremensko razdoblje, kao jedna od vođa organizirane skupine, značajna.

91. U svjetlu činjenice da je pritvor podnositeljice zahtjeva, s osnove osobito teškog načina na koji su navodna djela bila počinjena i s osnove težine zapriječene kazne, trajao jednu godinu i pet mjeseci i činjenice da se optužba protiv nje ticala kaznenog djela ratnih zločina protiv civilnog stanovništva te da je uključivala vrlo ozbiljne tvrdnje kao što je nezakonito uhićivanje i ubijanje jednog broja pojedinaca, Sud smatra da je osobita težina navodnog načina na koje je djelo bilo počinjeno bila mjerodavna osnova za pritvor podnositeljice zahtjeva od 16. travnja 2007. do 17. rujna 2008. godine (vidi, kao usporedbu naprijed citirani predmet *Dudek*)

(c) Vođenje postupka

92. Ostaje utvrditi jesu li nacionalne vlasti pokazale "posebnu revnost" u vođenju postupka. U tom pogledu Sud prvo primjećuje da je kazneni predmet o kojemu je riječ složen predmet. Prima na znanje težinu optužbi podnesenih protiv podnositeljice zahtjeva. Tijekom postupka je trebalo izvesti veliki broj dokaza. Tako je složenost predmeta nedvojbeno produjlila

njegovo ispitivanje i pridonijela duljini pritvora podnositeljice zahtjeva (vid, kao usporedbu, naprijed citirani predmet *Dudek*, stavak 36.).

93. Sud primjećuje da je istraga započela dana 22. listopada 2006. godine i da je završila krajem ožujka 2007. godine, te je tako trajala manje od pet mjeseci, u kojem je razdoblju istražni sudac izveo dokaze saslušanjem velikog broja svjedoka i sastavio jako veliki spis predmeta. Suđenje podnositeljici zahtjeva je započelo dana 16. travnja 2007. godine, a puštena je na slobodu dana 17. rujna 2008. godine. Tako je dio suđenja mjerodavan za pitanje pritvora podnositeljice zahtjeva trajao jednu godinu i pet mjeseci.

94. Sud nadalje primjećuje da je prvo ročište održano u listopadu 2007. godine. Sud smatra da je raspravnom sudu za pripremu suđenja bila potrebna određena količina vremena. S obzirom na veličinu spisa predmeta i veliki broj važnih dokumenata u njemu, Sud je voljan prihvatiti da činjenica da su prva ročišta održana u listopadu 2007. godine, oko šest mjeseci nakon što je bila podignuta optužnica, izgleda razumna u tim okolnostima. Daljnja ročišta do puštanja podnositeljice zahtjeva na slobodu u rujnu 2008. godine održavana su u redovitim razmacima (ukupno pedeset dva ročišta na kojima je izveden dokaz saslušanjem pedeset tri svjedoka kao i sedam okrivljenika).

95. Nakon što je podnositeljica zahtjeva puštena na slobodu, suđenje je nastavljeno te je dana 7. svibnja 2009. godine sud donio svoju presudu utvrdivši da je podnositeljica zahtjeva kriva, te ju osudio na sedam godina zatvora. Žalbeni postupak je trenutačno u tijeku pred Vrhovnim sudom.

96. Sud smatra da su nacionalni sudovi vodili kazneni postupak u skladu sa zahtjevima učinkovitosti i da se stoga domaće vlasti ne može kritizirati da nisu pokazale traženu "posebnu revnost" u postupanju s predmetom podnositeljice zahtjeva. Stoga nije došlo do povrede članka 5., stavka 3. Konvencije.

II. NAVODNA POVREDA ČLANKA 5., STAVKA 4. KONVENCIJE

97. Podnositeljica zahtjeva također prigovara da postupak povodom njenih žalbi protiv rješenja o određivanju pritvora koja su bila izdavana protiv nje nije zadovoljio zahtjeve članka 5., stavka 4. Konvencije, koji glasi kako slijedi:

"Svatko tko je lišen slobode uhićenjem ili pritvaranjem ima pravo pokrenuti sudski postupak u kojem će se brzo odlučiti o zakonitosti njegova pritvaranja ili o njegovu puštanju na slobodu ako je pritvaranje bilo nezakonito".

1. Tvrdnje stranaka

98. Podnositeljica zahtjeva tvrdi da je Ustavni sud odbacio njenu ustavnu tužbu od 25. ožujka 2008. godine podnesenu protiv odluka Vrhovnoga suda do 22. veljača 2008. godine i Županijskog suda u Zagrebu

od 12. veljača 2008. godine kao nedopuštenu samo s osnove što je u međuvremenu bila donesena nova odluka kojom je produljen njen pritvor. Po mišljenju podnositeljice zahtjeva, takva je praksa protivna zahtjevima iz članka 5., stavka 4. i članka 13. Konvencije.

99. Vlada tvrdi da su nadležni sudovi često preispitali pritvor podnositeljice zahtjeva *proprio motu* i da je podnositeljica zahtjeva imala i mogućnost zatražiti na temelju domaćega prava donošenje rješenja o ukidanju svoga pritvora. Podnositeljica zahtjeva je uvijek mogla uložiti žalbu Vrhovnom sudu protiv svake odluke kojom joj je produljen pritvor i o njenim se žalbama brzo odlučivalo. Glede ovlasti Ustavnog suda u stvarima koje se tiču pritvora Vlada tvrdi da je taj sud bio ovlašten preispitati odluke kojima je određen i produljivan pritvor i ukinuti takve odluke ako utvrdi da su povrijedile pravo na osobnu slobodu, kako je ono zajamčeno Ustavom i Konvencijom. Međutim, zahtjevi članka 5., stavka 4. u Hrvatskoj su zadovoljeni sudskom zaštitom od strane nižih sudova, do uključno Vrhovnog suda, i ne mogu ići tako daleko da budu primjenjivi na postupak po ustavnoj tužbi.

2. Ocjena Suda

(a) Opća načela

100. Sud ponavlja da je svrha članka 5., stavka 4. osigurati da osobe koje su uhićene i pritvorene imaju pravo na sudski nadzor nad zakonitošću mjere kojoj su time podvrgnute (vidi, *mutatis mutandis*, *De Wilde, Ooms and Versyp v. Belgium*, 18. lipnja 1971., stavak 76., Series A br. 12 i *Ismoilov and Others v. Russia*, br. 2947/06, stavak 145., 24. travnja 2008.). Neko pravno sredstvo mora biti dostupno dok je neka osoba u pritvoru, kako bi se toj osobi omogućilo dobiti brzo sudsko preispitivanje zakonitosti pritvora, koje može dovesti, kad je to odgovarajuće, do njegovog ili njezinog puštanja na slobodu. Postojanje pravnog sredstva koje traži članak 5., stavak 4. mora biti dovoljno izvjesno, ne samo u teoriji nego i u praksi, bez čega će mu nedostajati pristupnost i djelotvornost koja se traži u svrhu te odredbe (vidi, *mutatis mutandis*, predmet *Stoichkov v. Bulgaria*, br. 9808/02, stavak 66. *in fine*, 24. ožujak 2005. i *Vachev v. Bulgaria*, br. 42987/98, stavak 71., ECHR 2004-VIII). Dostupnost nekog pravnog sredstva podrazumijeva, *inter alia*, da okolnosti koje su vlasti dobrovoljno stvorile moraju biti takve da podnositeljima zahtjeva pruže stvarnu mogućnost korištenja toga pravnog sredstva (vidi, *mutatis mutandis*, predmet *Čonka v. Belgium*, br. 51564/99, stavci 46. i 55., ECHR 2002 -I).

(b) Primjena ovih načela na ovaj predmet

101. Sud prvo primjećuje da na temelju mjerodavnog domaćeg prava istražni sudac mora preispitivati pritvor tijekom istrage nakon mjesec dana i onda ponovno nakon dva mjeseca i tri mjeseca (članak 107. Zakona o

kaznenom postupku). Nakon podizanja optužnice, pritvor mora biti podvrgnut sudskom preispitivanju svaka dva mjeseca. Sud primjećuje da su u okolnostima ovoga predmeta domaći sudovi u mnogo navrata razmatrali zakonitost pritvora podnositeljice zahtjeva.

102. Podnositeljica zahtjeva je mogla uložiti zahtjeve za svoje puštanje na slobodu. Mogla je podnijeti žalbu Vrhovnom sudu protiv svake odluke Županijskog suda u Zagrebu kojom joj je produljen pritvor. Sud nalazi da su nacionalni sudovi povremeno i automatski preispitivali pritvor podnositeljice zahtjeva i dali obrazloženja za njegovo produljenje. Svaki je puta podnositeljica zahtjeva mogla podnijeti žalbu Vrhovnom sudu kao i ustavnu tužbu. Međutim, Sud primjećuje da Ustavni sud prema svojoj sudskoj praksi odbacuje kao nedopuštenu svaku ustavnu tužbu kada je u međuvremenu, prije nego on donese svoju odluku, donesena nova oduka kojom je produljen pritvor. Tako je ustavna tužba podnositeljice zahtjeva od 25. ožujka 2008. odbačena kao nedopuštena s tih osnova. Sud se stoga mora baviti pitanjem jesu li odluke Ustavnog suda od 29. svibnja 2008. godine u skladu sa zahtjevima članka 5., stavka 4. Konvencije.

103. S tim u vezi Sud ponavlja da prema njegovoj sudskoj praksi članak 5., stavak 4., kao i članak 6., stavak 1., u sebi sadrži pravo na pristup sudu, koje može biti podložno samo razumnim ograničenjima koja ne narušavaju samu njegovu bit (vidi predmete *Shishkov v. Bulgaria*, no. 38822/97, stavci 82.-90., ECHR 2003-I i *Bochev v. Bulgaria*, br. 73481/01, stavak 70.).

104. Nadalje, članak 5., stavak 4. ne tjera države ugovornice da postave drugu razinu nadležnosti za preispitivanje zahtjeva za puštanje iz pritvora. Ipak, država koja uspostavi takav sustav mora, u načelu, pritvorenicima dati ista jamstva u žalbenom postupku kao i u prvom stupnju (vidi predmete *Toth v. Austria*, 12. prosinca 1991., stavak 84., Series A br. 224; *Rutten v. the Netherlands*, br. 32605/96, § 53, 24. srpnja 2001.; *Lanz v. Austria*, br. 24430/94, stavak 42., 31. siječnja 2002. i *Svipsta v. Latvia*, br. 66820/01, stavak 129., ECHR 2006-III). Sud smatra da se ovo isto primjenjuje u sustavu koji predviđa ustavnu tužbu protiv odluka kojima se određuje i produljuje pritvor.

105. Međutim, iako dozvoljava ustavnu tužbu, hrvatski sustav ostavlja mogućnost Ustavnom sudu da čeka novu odluku o produljenju pritvora i da tada odbaci ustavnu tužbu protiv prethodne odluke kao nedopuštenu. Tako iako je podnositeljica zahtjeva podnijela ustavnu tužbu protiv odluke Vrhovnoga suda od 22. veljača 2008. godine Ustavni sud nije o toj ustavnoj tužbi odlučio do 29. svibnja 2008. godine, a tada je tu ustavnu tužbu odbacio kao nedopuštenu jer je u međuvremenu bila donesena nova odluka. Sud nalazi da se o ustavnoj tužbi od 25. ožujka 2008. godine nije dovoljno brzo odlučilo i da je bilo dozvoljeno da pitanje ustavnosti njenog pritvora ostane neriješeno.

106. Po mišljenju Suda, to što Ustavni sud nije odlučio dovoljno brzo o ustavnoj tužbi podnositeljice zahtjeva onemogućilo je pravilno i smisleno

funkcioniranje sustava za preispitivanje njenog pritvora, kako je propisano nacionalnim pravom. Odbacivši ustavnu tužbu podnositeljice zahtjeva kao nedopuštenu samo zbog toga što je u međuvremenu bila donesena nova odluka kojom se produljuje njen pritvor, Ustavni sud nije zadovoljio zahtjev "da okolnosti koje vlasti dobrovoljno stvore moraju biti takve da podnositeljici zahtjeva pruže stvarnu priliku iskoristiti to pravno sredstvo (vidi predmet *Peša v. Croatia*, br. 40523/08, stavak 126., 8. travnja 2010.). Tako nije ispunio svoju obvezu iz članka 5., stavka 4. Konvencije da preispita zakonitost pritvora podnositeljice zahtjeva. Stoga je došlo do povrede te odredbe.

III PRIMJENA ČLANKA 41. KONVENCIJE

107. Članak 41. Konvencije propisuje kako slijedi:

"Ako Sud utvrdi da je došlo do povrede Konvencije i dodatnih protokola, a unutarnje pravo zainteresirane visoke ugovorne stranke omogućava samo djelomičnu odštetu, Sud će, prema potrebi, dodijeliti pravednu naknadu povrijeđenoj stranci."

A. Šteta

108. Podnositeljica zahtjeva potražuje 80.000 eura (EUR) na ime nematerijalne štete.

109. Vlada smatra da je taj iznos prekomjeran i nepotkrijepljen dokazima.

110. Uzimajući u obzir sve okolnosti ovoga predmeta Sud prihvaća da je podnositeljica zahtjeva pretrpjela nematerijalnu štetu koja ne može biti nadoknađena samo utvrđenjem povrede. Odlučujući na pravičnoj osnovi Sud podnositeljici zahtjeva dosuđuje iznos od 1.000 EUR na ime nematerijalne štete, uz sav porez koji bi mogao biti zaračunat podnositeljici zahtjeva.

B. Troškovi i izdaci

111. Podnositeljica zahtjeva također potražuje 60.000 EUR na ime troškova i izdataka nastalih pred domaćim sudovima, 54.200 EUR na ime svojih obiteljskih posjeta zatvoru te telefonskih i poštanskih izdataka povezanih s boravkom u zatvoru, 3.700 EUR na ime svojih životnih troškova u zatvoru i 51.850 EUR na ime troškova i izdataka nastalih pred Sudom, uz 3.921,50 EUR na ime poreza na posljednji iznos.

112. Vlada tvrdi da podnositeljica zahtjeva nema pravo na naknadu bilo kojih troškova i izdataka pred nacionalnim sudovima te također smatra da je potraživani iznos na ime troškova i izdataka pred Sudom prekomjeran.

113. Prema sudskoj praksi Suda, podnositeljica zahtjeva ima pravo na naknadu troškova i izdataka samo u mjeri u kojoj se dokaže da ih je stvarno

i neophodno pretrpjela i da je njihova visina bila razumna. U ovome predmetu, uzimajući u obzir dokumente koje posjeduje, i naprijed navedene kriterije, Sud prihvaća da cilj kaznenog postupka protiv podnositeljice zahtjeva nije bio ispraviti situaciju koja je dovela do povrede koju je utvrdio. S druge strane, Sud smatra razumnim dosuditi, uz već odobrenu pravnu pomoć, iznos od 2.000 EUR za postupak pred Sudom uvećan za sav porez koji bi joj mogao biti razrezan na taj iznos.

C. Zatezna kamata

114. Sud smatra primjerenim da se zatezna kamata temelji na najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke uvećanoj za tri postotna boda.

IZ TIH RAZLOGA SUD

1. *Presuđuje* s četiri glasa prema tri da nije došlo do povrede članka 5., stavka 3. Konvencije.
2. *Presuđuje* jednoglasno da je došlo do povrede članka 5., stavka 4. Konvencije.
3. *Presuđuje* s četiri glasa prema tri
 - (a) da tužena država podnositeljici zahtjeva treba isplatiti, u roku od tri mjeseca od dana kad presuda postane konačnom u skladu s člankom 44. stavkom 2. Konvencije, slijedeće iznose koje je potrebno preračunati u hrvatske kune prema tečaju važećem na dan namirenja:
 - (i) 1.000 EUR (tisuću eura), na ime nematerijalne štete, uvećanih za sve poreze koji bi se podnositeljici zahtjeva mogli zaračunati;
 - (ii) 2.000 EUR (dvije tisuće eura) na ime troškova i izdataka, uvećanih za sve poreze koje bi se podnositeljici zahtjeva mogli zaračunati;
 - (b) da se od proteka naprijed navedena tri mjeseca do namirenja na prethodno spomenute iznose plaća obična kamata prema stopi koja je jednaka najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke tijekom razdoblja neplaćanja, uvećanoj za tri postotna boda;
4. *Odbija s četiri glasa prema tri* preostali dio zahtjeva podnositeljice zahtjeva za pravičnom naknadom.

Sastavljeno na engleskome jeziku i otpravljeno u pisanom obliku dana 2. prosinca 2010. godine u skladu s pravilom 77. stavcima 2. i 3. Poslovnika Suda.

André Wampach
zamjenik tajnika

Christos Rozakis
predsjednik

U skladu s člankom 45., stavkom 2. Konvencije i Pravilom 74., stavkom 2. Poslovnika Suda, ovoj se presudi dodaje izdvojeno mišljenje sudaca Rozakisa, Malinvernija i Nicolaoua.

C.L.R.
A.M.W.

DJELOMIČNO IZDVOJENO MIŠLJENJE SUDACA ROZAKISA, MALINVERNIJA I NICOLAOUA

Suglasni smo s većinom da je pritvor podnositeljice zahtjeva koji se protezao kroz cijelo razdoblje istrage od 18. listopada 2006. do 16. travnja 2007. godine bio opravdan. U tom pogledu primjećujemo da iako su se domaći sudovi pozvali i na članak 102., stavak 1. točku 2. i na članak 102., stavak 1. točku 4. Zakona o kaznenom postupku kako bi opravdali pritvor (vidi izvratke iz stavaka 33. i 38. presude, kao i ono što je navedeno u stavcima 39. i 40.) većina je, potpuno u pravu, potvrdila pritvor jedino na osnovi predviđenoj u članku 102., stavku 1. točki 2., da bi podnositeljica zahtjeva, u slučaju da je bila puštena na slobodu prije dovršetka istrage, bila mogla "utjecati na svjedoke". U presudi se ne navodi osnova iz članka 102., stavaka 1., točke 4. kao dodatno opravdanje za to razdoblje pritvora. U stvari, u presudi se o toj osnovi ne kaže ništa.

No ipak, za naknadno razdoblje pritvora - pritvora prije suđenja koje je započelo kad je podignuta optužnica dana 16. travnja 2007. godine domaći sudovi su opravdali pritvor podnositeljice zahtjeva u cijelosti na temelju članka 102., stavka 1. točke 4., a većina prihvaća to opravdanje kao valjano. Mi ne možemo dijeliti to mišljenje. Nije sugerirano da bi članak 102., stavak 1. točka 4. mogao biti primjenjiv na kasnije razdoblje, ali ne i na prijašnje, i izvjesno je da ne postoji ništa što bi ukazivalo na takvu crtu razgraničenja. Potrebno je vidjeti što sadrži ova odredba, i mi predlažemo, radi boljšega razumijevanja njenog učinka, staviti je u kontekst sveukupne strukture članka 102., stavka 1.

Članak 102.

(1) Ako postoji osnovana sumnja da je određena osoba počinila kazneno djelo, pritvor se protiv te osobe može odrediti

1) ako postoje okolnosti koje upućuju na opasnost da će pobjeći (krije se, ne može se utvrditi njezina istovjetnost i dr.);

2) ako postoji osnovana sumnja da će uništiti, sakriti, izmijeniti ili krivotvoriti dokaze ili tragove važne za kazneni postupak ili da će ometati kazneni postupak utjecajem na svjedoke, sudionike ili prikrivače;

3) ako osobite okolnosti opravdavaju bojazan da će ponoviti kazneno djelo ili da će dovršiti pokušano kazneno djelo ili da će počiniti kazneno djelo kojim prijeti;

4) ako su u pitanju kaznena djela: ubojstva, razbojništva, silovanja, terorizma, otmice, zlouporabe opojnih droga, iznude ili kojega drugoga kaznenog djela za koje zakon propisuje mogućnost izricanja kazne zatvora u trajanju od osam ili više godina, ako je to opravdano zbog načina izvršenja ili drugih posebno teških okolnosti djela.

Prilično je očito da se pritvor može temeljiti na bilo kojoj od četiri naprijed navedene osnove iz članka 102., stavka 1. samoj, no jednako je očito da članak 102., stavak 1. točka 4. upućuje samo na težinu djela i strogost kazne. Uopće se ne bavi opasnošću od bijega. To isključivo spada u primjenu članka 102., stavka 1., točke 1. Mi mislimo da to trebamo

naglasiti, tako da se ne bi smatralo da bi upućivanje na težinu stvarnog djela i vjerojatnu oštrinu kazne moglo također, prečicom, uključivati i opasnost od bijega optuženice. U stvari, domaći sudovi nisu nikada to niti nagovijestili i nema nikakvog razloga misliti da se u slučaju da su razmišljali o takvoj mogućnosti oni ne bi pozvali i na članak 102., stavak 1. točku 1.

Jasno je da su se tijekom cijeloga razdoblja prije suđenja domaći sudovi pozivali isključivo na težinu djela za koje je ona bila optužena i na vjerojatnu kaznu, stavljajući naglasak na groznu narav čina za koje je optužena i na činjenicu da su ti čini bili motivirani nacionalnom mržnjom usmjerenom protiv nedužnih civila. Ovo se vidi iz slijedećih izvadaka, uzetih iz odluka Vrhovnog suda od 11. svibnja 2007. godine (vidi stavak 48. presude):

“Odlučivanje o daljnjoj primjeni mjere pritvora, svodi se isključivo na sagledavanje elemenata koji u okviru činjeničnog supstrata optužnice upućuju na zaključak da u konkretnom slučaju...način na koji je kazneno djelo počinjeno ili postojanje posebno teških okolnosti djela, opravdava primjenu mjere pritvora po osnovi iz čl. 102. st. 1. toč. 4. Zakona o kaznenom postupku...”

... Okrivljenicima se stavljaju na teret upravo najteže radnje, uključujući protuzakonito zatvaranje, mučenje i ubijanje civila koji za takav postupak nisu dali nikakvog povoda...

... Svrha određivanja pritvora po zakonskoj osnovi iz [čl. 102. st. 1. toč. 4. Zakona o kaznenom postupku] je da se osobe čiji postupci izazivaju posebnu moralnu osudu ne zadržavaju na slobodi, a što bi moglo utjecati na javnost na način da bi se umanjilo povjerenje u kazneno pravosuđe.”

Cilj očuvanja povjerenja javnosti u sustav kaznenog pravosuđa, na koji je uputio Vrhovni sud, može objasniti odbijanje zahtjeva podnositeljice zahtjeva da joj pritvor bude zamijenjen kućnim pritvorom. Županijski sud u Zagrebu je u svojoj odluci od 12. veljače 2008. godine rekao da takva mjera nije na raspolaganju u odnosu na pritvor na temelju članka 102., stavka 1., točke 4. Opseg kućnog pritvora je opisao na slijedeći način:

“Člankom 3. Pravilnika o kućnom pritvoru (Narodne novine br. 3 od 07. siječnja 2008.) propisano je da pritvorenikova sloboda i prava, koji se nalazi u kućnom pritvoru mogu biti ograničena u mjeri potrebnoj da se ostvari svrha radi koje je određen kućni pritvor, spriječi bijeg pritvorenika, spriječi ponavljanje, dovršenje, ili počinjenje kaznenog djela kojim on ili ona prijeti, te spriječi komuniciranje pritvorenika s drugim osobama, osim osoba koje s njim ili njom žive ili je opskrbljuju neophodnim potrebštinama za život.”

Međutim, jednako tako primjećujemo da je Ustavni sud, koji je bio zadnji sud pred koji je podnositeljica zahtjeva podnijela svoj prigovor protiv svoga pritvora, dao drugačije tumačenje cilja članka 102., stavka 1., točke 4., rekavši da mu je namjera očuvati javni interes. U svojoj je odluci od 17. rujna 2008. godine, kojom je ukinuo odluke nižih sudova, objasnio da

“ Zbog posebne težine i reakcije javnosti na njih, određena kaznena djela mogu izazivati nemir u društvu koji može opravdati pritvor.”

U odnosu na pritvor podnositeljice zahtjeva (ona je bila jedna od brojnih okrivljenika) Ustavni je sud kritizirao niže sudove na vrlo određen način. Rekao je da:

“Propustom sudova da bez valjanog objašnjenja prema načelu razmjernosti ocijeni prikladnost, nužnost i primjerenost daljnjeg zadržavanja u pritvoru podnositelja po osnovi iz članka 102. st. 1. toč. 4. ZKP-a, podnositeljima je, prema ocjeni Ustavnog suda, povrijeđeno njihovo ustavno pravo na osobnu slobodu.“

Ne samo što je zaključio da u tim okolnostima pravo na osobnu slobodu preteže nad bilo kojim javnim interesom za produljenje pritvora, nego je također iskreno priznao da je pritvor već do tada predugo trajao:

“ Ustavni Sud ocjenjuje da u ovom slučaju (uz nedvojbenu činjenicu prekomjerne duljine dosadašnjeg pritvora), javni interes o produljenju pritvora podnositelja tijekom kaznenog postupka koji se vodi protiv njih – u kojem tek treba odlučiti o njihovoj krivnji za inkriminirana kaznena djela – ne preteže nad pravom na osobnu slobodu zajamčenim Ustavom i Europskom konvencijom o ljudskim pravima .“

Priroda i stvarna težina djela ili težina podignutih optužbi, kao i oštrina kazne koja bi mogla biti izrečena očito su mjerodavni čimbenici koji mogu ukazati, osobito kad državno odvjetništvo ima snažne dokaze, da postoji rizik od bijega ili ponavljanja djela. U takvoj situaciji na nacionalnim je vlastima utvrditi i ocijeniti razne elemente i čimbenike koji su tu uključeni, objasniti svoje zaključke i dati razloge za svoju odluku da odrede pritvor, ili za svoju odluku da dozvole jamčevinu pod strožim uvjetima od uobičajenih. Pri tome se od njih očekuje da postignu ravnotežu između zahtjeva javnog interesa koji može opravdati pritvor i poštovanja pojedinčeve slobode, što se u svim fazama odražava u predmnijevi nevinosti. Stalna sudska praksa Suda ne ostavlja nikakve dvojbe da težina djela, bez obzira na to u kojem je obliku počinjeno djelo i vjerojatna oštrina kazne, same po sebi, bez nečeg više od toga, ne opravdava pritvor, barem ne nakon prvotnoga razdoblja. Čini se da članak 102., stavak 1., točka 4., kako je sastavljen, ne traži više. Stoga ne može predstavljati valjanu osnovu za pritvor. Međutim, pri tumačenju te odredbe, i Vrhovni sud i Ustavni sud pripisali su mu cilj ili svrhu na koju se moramo kratko osvrnuti.

U samo dva predmeta, oba citirana u presudi – a mi nismo svjesni nekih drugih predmeta - Sud je prihvatio da osobita težina djela može otvoriti pitanje javnog reda i opravdati pritvor prije suđenja. Prvi je bio predmet *Letellier v. France*, 26. lipanj 1991., Serija A br. 207, a slijedio ga je predmet *I.A. v. France*, 23. rujan 1998., *Reports of Judgments and Decisions* 1998-VII. Citiramo iz ovoga prvoga (stavak 51.), ali isto je ponovljeno i u drugome (stavak 104.):

"Sud prihvaća da izvjesna djela, zbog njihove osobite težine i reakcije javnosti na njih mogu dovesti do socijalnog nemira koji može opravdati pritvor prije suđenja,

barem neko vrijeme. U iznimnim okolnostima o ovome se čimbeniku stoga može voditi računa u svrhu Konvencije, u svakom slučaju u mjeri u kojoj domaće pravo priznaje....pojam remećenja javnog reda uzrokovanog nekim djelom.

Međutim, ta se osnova može smatrati mjerodavnom i dostatnom samo ako se temelji na činjenicama koje mogu pokazati da bi puštanje okrivljenice na slobodu stvarno poremetilo javni red. U to, pritvor će nastaviti biti zakonit jedino ako javni red ostane stvarno ugrožen. On se ne može nastaviti zato da bi se anticipirala presuda koja uključuje lišenje slobode.“

U ovome je predmetu nepotrebno izraziti razmatrano mišljenje o osnovi "očuvanja javnog reda". Čak i kad bismo prihvatili, u svjetlu onoga što je izjavio Ustavni sud, da članak 102., stavka 1., točka 4. priznaje takvu osnovu, domaći sudovi nisu uputili na činjenice koje bi je mogle poduprijeti. Uistinu, županijski sudovi i Vrhovni sud je nikada nisu ni spomenuli.

U naprijed citiranom predmetu *I.A. v. France* Sud se također bavio pritvorom na osnovi potrebe zaštite okrivljenika. O tome se ovdje nije radilo i o tome nećemo više ništa reći.

Glede mišljenja Vrhovnoga suda da je pritvor na temelju članka 102., stavka 1. točke 4. opravdan kao mjera kojoj je cilj očuvanje povjerenja javnosti u sustav kaznenog pravosuđa, istaknuli bismo da sudska praksa Suda ne predviđa takvu mjeru i mi ne mislimo da bi ju trebalo uvesti. Pravo na osobnu slobodu - pravo u srži jamstva članka 5. Konvencije - mora biti budno štijećeno od svih vrsta upada koji ga nagrizaaju.

Mi stoga smatramo kako nije dokazano da je pritvor podnositeljice zahtjeva prije suđenja imao zdravu pravnu osnovu i, nadalje, ne smatramo da je u bilo kojem slučaju bio poduprijet mjerodavnim i dostatnim razlozima. Konačno, dozvolite nam uz dužno poštovanje reći da ne vidimo kako netko može doći do zaključka, čak i na osnovi raščlambe na koju se oslanja većina, da duljina pritvora nije premašila ono što je razumno kad je Ustavni sud, koji je razmatrao osobite zahtjeve predmeta, presudio da je podnositeljica zahtjeva u vrijeme donošenja njegove odluke bila predugo u pritvoru.